

PEILIKAAPPI JA LAULAVA SOSIAALIPOLIITIKKO

VEIKKO LAVI

MATTI HALMEAHO

Kiinnostuin Veikko Lavin lauluista 1970-luvun alussa, kun opiskelin yliopistossa sosiaalipoliitikkaa. Lavi oli tehnyt tuolloin paluun julkisuuteen 15 hiljaisen vuoden jälkeen.

Rupesin keräilemään Lavin levyjä, kävin hänen konserteissaan ja seurailin, mitä media miehestä kertoi. Innostuin lauleskelemaan hänen laulujaan. Lavista tuli minulle hauska harrastus.

Lavi tuntui erilaiselta kuin muut. Hänen laulunsa eivät olleet iskelmiä, vaan tarinoita suomalaisesta todellisuudesta ja yhteiskunnasta. Lavin viekas huumori ja satiiri viehättivät. Kuulemani jutut Lavista ja hänen taipaleestaan pistivät naaman välillä virneeseen, välillä totiseksi. Olipa äijällä kimurantti elämänkulku! Olipa kummallisen kaksijakoinen mies tuo Veikko Lavi!

Vuodet kuluivat. Syksyllä 1987 sain kirjoittaa Lavista pari lehtijuttua ja pitää hänestä esitelmän. Harrastukseeni tuli tavoite. Otin yhteyttä Laviin, pengoin ja kyselin hänen asioitaan.

Minut vangitsi tämä kysymys: Miten tuosta karhunnäköisestä Hupi-Veikosta, tuosta vanhojen kotkalaisten naureskelemasta suupaltista boheemista, kanssani samoilla kymenlaaksoalaisilla kentillä rehkinestä kuulantyohtäjistä tuli aikamiehenä laulava sosiaalipoliitikko? Mitkä seikat Lavin omassa elämässä ja yhteiskunnassa saivat aikaan, että tästä 30-luvun suojeluskuntarienoissa rillutelleesta Rellu-Vepasta, 50-luvun kiertelevästä kupletööristä, tuli 70-luvulla maamme historiasta ja sen sosiaalipoliittisista kysymyksistä kertova varteenotettava laulun tekijä.

AINEISTON KERÄÄMISEN INTOHIMO

Rupesin keräämään kaikkea mahdollista, mikä liittyy Laviin, hänen tuotantoonsa, persoonaansa, elämäänsä ja suomalaiseen laulelmakulttuuriin. Tutustuin Laviin, tapailimme ja kirjoittelimme

kin ahkerasti toisillemme. Veikko Lavista tuli minulle Lavin Vepa, kaveri ja tutkimukseni kohde. Tiesin, että tuollainen asetelma tulisi olemaan haastava, mutta myös antoisa, jos siihen oikein suhtautuisi. Vepa lainasi minulle valtaisan kotiarhivonsa, leikekirjansa, keikka- ja levytysdokumenttinsa, kansalaisilta ja päättäjiltä saamansa kirjeet sekä paljon muuta.

Keräsin Lavin taiteellisen tuotannon. Reilun 300 levytetyn laulun ohella haalin Lavin monisatapäiset, jo 1920-luvulla alkaneet lehtikirjoittelut, hänen romaaninsa, sketsinsä ja laulunäytelmänsä. Haastattelin Vepaa nokatusten, kirjeissä ja puhelimesta. Olin mukana hänen pitkällä esiintymiskiarteillaan. Kävin tapaamassa hänen kansakulkijoitaan ja elämänsä avainhenkilöitä eri vuosikymmeniltä. Tutustuin Lavin läheisiin, kollegoihin, sukulaisiin, myötävaikuttajiin ja vastustajiin. Vaeltelin pitkin Kymenlaaksoa etsien Lavin muinoisia asuinsijoja, työmaa- ja pelimannituttuja, urheilutovereita, koulukavereita ja naapureita. Niitä löytyikin runsaasti hänen pitkän elämänsä ajalta (1912–1996). Sain harrastuksestani ”lavilogin” eli Lavi-tutkijan tittelin.

Mutta mitä järkeä pelkässä aineiston keräämisessä oli? Mitä sillä tekisin? Mitä muuta kuin lehtiartikkeleita, esitelmiä tai Laviin liittyviä musiikkiprojekteja silloin tällöin?

Perustelin aineiston keruutani sillä, että kun jään aikanaan oloneuvokseksi, niin kirjoitan Lavista tyhjentävän tutkimuksellisen elämäkerran. Sen suuren Lavi-trilogiani ja Lavi-stoorini. Sen osat olisivat ”Nuori Rellu” (vuodet 1912–1939), ”Kuplettiaulajasta kanalan Carusoksi” (vuodet 1940–1968), ”Laulava sosiaalipoliitikko” (vuodet 1969–1996).

Mutta visio oloneuvoksesta tuntui kovin kaukaiselta. Intohimoni Lavin tutkimiseen vaimentui. Tuli muuta. Keskityin vuodesta 1992 lähtien omien laulujeni tekemiseen ja niiden esittämiseen monenmoisilla lavimaisillakin estradeilla.

Luulin kasvaneeni irti Lavi-tutkimuksesta. Erehdyin. Todellisuudessa kävin laulun- ja keikkailujeni kautta kymmenvuotista lavilogian metodikurssia. Sen aikana hahmottuivat aineistoni haltuunottoon lähestymistapa ja tutkimukseni ”punainen lanka”. Eläytymisen kautta rupesin ymmärtämään tutkimukseni ja tutkittavani maailmaa.

AINEISTOMERESSÄ MUHI METODI

Syksyllä 1999 minua nykäistiin hihasta: Miksi aiot kirjoittaa Lavi-stoorisi vasta oloneuvoksena, mikset jo nyt? Mikset rupea kirjoittamaan ”lavalavasta sosiaalipoliitikosta” tieteellistä tutkimusta, vaikka väitöskirjaa? Voithan jättää sen trilogiasi myöhemmäksi. Sinullahan on näihin molempiin ainutlaatuinen aineisto.

Kaivoin Lavi-materiaalit komeroista esiin. Ne tuntuivat vierailta ja vähämerkityksellisiltä. Ystävänä Vepakin oli jo siirtynyt keväällä 1996 ajasta ikuisuuteen. Huomasin, että olin joutunut ottamaan kohteeseeni ja tutkimusaiheeseeni etäisyyttä. Se saattoi olla hyvä juttu, tieteilyni näkökulmasta.

Kirjoitin 30 vuoden takaiselle sosiaalipoliitikan opettajalleni, silloiselle nuorelle assistentille J. P. Roosille.

”Sanooko idea Veikko Lavin elämäkerrasta mitään?”

”Sanoo! Tervetuloa tänne elämäkertaseminaariini jatko-opiskelijaksi!” innosti professori ja kävi työni ohjaajaksi.

Toiseksi ohjaajakseni sain Yleisradion äänitearkiston pomon, suomalaisen musiikkikulttuurin asiantuntijan Pekka Gronowin.

Innostuin Laviin uudelleen. Aloitin toisen sukkulretkeni hänen maailmaansa, nyt edellistäkin perusteellisemmin. Tässä retkessä oli jo selvä päämäärä. Hankin lisää aineistoa ja täydentelin entisiä.

Pohdin, että minun oli löydettävä lavilogiaani metodi. Pelkkä päähenkilön vaiheista ja tuotannosta kertominen, junnaava kirjallinen känsämaraton ei vastaisi haavettani.

Tein ekskursioita tieteellisten teorioiden ja metodien maailmaan. Otin selvää, mitä arvostetut biograafikot olivat sanoneet elämäkerran tutkimisen tavoista ja metodeista. Valjuksi lopputulemakseni jäi, että useimpien mielestä ei elämäkertoihin olisi olemassa mitään yleispäteviä ohjeita tai metodeita. Kiitin heitä. Juuri tätä olin odotellutkin.

Lähdin etsimään omaa metodia ja lähestymistapaani. Mietin Lavin taiteen syntytekijöitä. Mistä laulut ja taiteilijan tuotanto yleensäkin syntyvät? Niillä täytyi olla jokin mutkikas heijastussuhde ainakin hänen omaan elämäänsä, häntä ympäröivään yhteiskuntaan ja siihen, miten häntä oli elämänsä aikana arvioitu ja arvosteltu – kolhittu, vaiettu tai keuhuttu.

Pidin kotikutoisesta metodialkiostani esitelmän elämäkertatutkijoiden yhteisölle. Sain kannustuksia rohkeudesta ja omaperäisyydestä. Erityisesti taiteilijan arviointiin liittyvää ulottuvuuttani pidettiin jännittävänä. Aavistin, että olin tutkimusvälineeni kehittäessä oikeilla jäljillä.

Päässäni rupesi hyrräämään neljän ulottuvuuden muodostama ajatusväline: Lavin laulut, niiden arvostelut, Lavin elämänsä ja 1900-luvun yhteiskunta! Ainakin nämä neljä kokonaisuutta olivat olennaisia. Sitä paitsi näistä kaikista minulla oli laaja ja validi aineisto!

Rupesin ryhmittelemään aineistoani noihin neljään ulottuvuuteen. Mietiskelin neljän ulottuvuuteni keskinäisiä suhteita, vuorovaikutuksia ja heijastuksia. Pohdin niitä suhteessa aikaan – historiaan. Hahmottelin neljän ulottuvuuteni ja aika-akselin muodostamaa kokonaisuutta erilaisten piirrosten avulla. Sijoittelin piirroksiini isoja ja pieniä merkkipaaluja Lavin tuotannosta, elämästä, arvostelusta ja Suomen historiasta.

Rupesin kuulemaan aineistoni avulla, kuinka kehikon seinämät seurustelivat, sotivat ja kuherTELIVAT keskenään koko Lavin elinajan ja sen ylikin. Kehikkoon ilmaantui eripaksuisia vuorovaikutusnuolia. Syntyi ajatusväline, jota aloin kutsua ”luovan taiteilijan elämänkehäksi”.¹

ELÄMÄNKEHÄSTÄ PEILIKAAPIKSI

Rupesin mieltämään kehikon seinämät peileiksi. Siksi neliön vasen seinä eli taiteilijan tuotanto ja kehikon oikea seinä eli taiteilijan arviointi asettuivat kehässäni mieluummin vastakkaisiksi seiniksi kuin vierekkäisiksi. Peilijatukseni takia

¹Vuoden 1988 Sosiaaliviestin kirjoituksessa kutsuin taiteilijan elämänsä silloista alkioitani kanahäkiksi. Nimitys johtui siitä, että Lavi joutui olemaan 16 vuotta elämästään satahelttaisen kanalaumansa kaitsijana ja hänen tutkijansa puolestaan 19 vuotta elämästään sosiaaliviestin perimiljoonaisen ”kanoilla ja tiipuilla” täytetyn lapsilisärekisterin hoitajana.

YHTEISKUNTA / MAAILMA

1912

1996 →

LAVI-AINEISTOT

LAVIN OMA ELÄMÄ

1. *Lavin itsensä kertomat*: Lavi-haastatteluni, Lavin kirjoitukset, Lavin kertomat radiossa, tv:ssä ja konserteissaan, Lavin kirjeet kansakulkijoilleen ja tutkijalle
2. *Muiden kertomat Lavista*: Lavin elämän avainhenkilöiden haastatteluni, toimittajien kirjoitukset Lavista
3. *Muu keräämäni aineisto*: Lavi julkisissa arkistoissa, Lavi lehdissä, Lavin kotialbumit ja -arkistot, Lavin esiintymisilmoitukset, Lavin urheilu-uran tulokset ja lehtiselostukset jne.

LAVIN TUOTANTO

1. Laulut

2. Lehtipakinat
3. Romaanit
4. Näytelmät
5. Muut kirjoitelmat

ARVIOT LAVISTA

1. Lavia arvioivat kirjoitukset
2. Lavin saamat kirjeet
3. Haastateltavieni arviot
4. Julkiset arvostukset (palkinnot, apurahat, tittelit, kutsut jne.)
5. Arvostamattomuudet (reputukset, vaikenemiset jne.)

YHTEISKUNTA/MAAILMA

1. "Historia", kirjallisuus, tutkimukset, lehdet jne.
2. Haastattelemini Lavin kansakulkijoiden kertomat

myös kehikon kattosivu eli taiteilijan oma elämä ja kehikon lattiasivu eli yhteiskunta asettuivat mieluummin vastakkaisiksi kuin vierekkäisiksi elementeiksi.

Pohdin, että seinäpeilien täytyi olla vaihdettavia, ikään kuin kameran linssejä, objektiivieja tai kuin värillisiä valoheittäjiä. Kun vaihtoi katse-

luun linssin kokoa tai valokiilan väriä, niin näköala muihin seinäsvivuihin muuttui. Jos katsoi lattiasivusta käsin Lavin laulutuohtantoa, esim. sodan tai rauhantilan, kansainvälisen tilanteen, Suomen talouden, elinkeinorakenteen, sosiaali- ja kulttuuripolitiikan, vallan, yhteiskunnan uhkien, ajankohtaisten ongelmien, syrjäytymisen, työttö-

myyden, köyhyyden yms. linssien ja valoheittimien läpi, niin Lavin tuotannon kuva syveni. Se osittui ja siitä sai enemmän irti.

Mietin samaa ideaa nelion muiden sivujen kanssa. Kunkin seinämän saattoi asettaa vuoron perään kohdesivuksi tai katselusivuksi, vuorotellen selitettäväksi tai selittäväksi elämäkerran muuttujaksi. Erilaisilla linseillä saattoi paloitella vuorotellen neljää elämänkehän elementtiä. Esimerkiksi Lavin arvostelua oli kiintoisa katsella Lavin tuotannon osasten, yhteiskuntasivun eri ulottuvuuksien tai Lavin oman elämän eri näkökulmista käsin.

Etsin metodillani nimenomaan kaikkien neljän seinäsivun yhteisvaikutusta. En kuitenkaan millään mekaanisella ”elämänkehätietokoneella” tai matemaattisella kaavalla, vaan suhteiden abstraktisen ajattelun, osien ja kokonaisuuden analysoinnin näkökulmasta.

Jännittävää oli katsella mm. Lavin eri aikakausien tuotantoa ja niiden arvostusta Lavin ”oma elämä” -seinän näkökulmasta. Taiteilijan ”oma elämä” -seinään kuuluvat yksittäisinä pikkulinsseinä mm. taiteilijan toimeentulo, taiteilijatyön kulloinenkin luonne ja kysyntä, leipätyön tarve ja rooli, ihmissuhteiden verkostot, sukutausta, asuinmiljö, terveydentila, ilot ja surut, kriisit ja pettymykset, haaveet ja pelot. Tuonkaltaisista Lavin oman elämän tekijöistä minulla on paljon aineistoa.

Tutkimuskysymyksistäni johtuen peilikaapin lattiasivu on katselukehikkoni kivijalka. Yhteiskuntaa symbolisoivan lattiasivun yksittäisiä ”lankkuja, valoheittäjiä ja linssiejä” saattoi vaihdella: millainen meno maailmassa oli milloinkin vallalla, mistä käytiin polemiikkia, mistä taisteltiin ja taiteiltiin, mitkä olivat pulmat ja ketkä olivat pulmien ratkaisijan paikoilla, mitkä tahot istuivat esim. ”kulttuurin portinvartijoiden” palleilla? Mitä tapahtui yhteiskunnan ala- ja ylärakenteissa, mitä yhteiskunnan ekologiassa, taloudessa, ideologioissa ja kulttuureissa?

Elämänkehä! Peilikaappi! Voisihan luovan taiteilijan tilalle asettaa kaappiin muunkinlaisen henkilön. Vaikkapa valtiomiehen, muunlaisen vaikuttajan, miksei yhteiskuntatutkijan tai vaikkapa urheilijalegendan. Esimerkiksi Juhon Kusti Paasikiven, Pentti Linkolan, Pekka Kuusen tai Paavo Nurmen. Kirjoittaisin peilikaapin ”taiteilijan tuotanto” -seinän paikalle silloin otsikoksi ”henkilön toiminnan”.

Peilikaappini on siis dynaaminen ja historiallinen. Kaappi kulkee ajassa ja sen seinät käyvät kes-

kenään vuoropuhelua. Aion pysäyttellä kaappia tutkimuskysymysteni kannalta olennaisiin historian kohtiin.

Taiteilijan senhetkinen tuotanto, senhetkinen elämä, senhetkinen arvostelu ja senhetkinen yhteiskunta. Sanan ”senhetkinen” tilalle voi vaihtaa sanan ”siihenastinen”. Ja kun kaapin seinämien senhetkisen ja siihenastisen vuoropuhelun katselemiseen on kyllästytty, kaapin voi potkaista jälleen liikkeelle. Siirryttäisiin ajassa eteenpäin.

Lavin kohdalla kaappi kulkee käytännössä koko 1900-luvun. Hänen peilikaappinsa ja ”luovan taiteilijan elämänkehänsä” alkavat liikkua jo ennen hänen syntymäänsä. Lavin suku, asuinmiljö, taiteelliset esikuvat, suomalainen yhteiskunta ja maailma ovat tehneet Laviin vaikuttavaa työtä jo ennen Lavia. Samaten yhteiskunta, Lavin arviointi ja tuotanto jatkavat kulkuaan, vaikka Lavista itsestään onkin aika jo jättänyt.

YKSILÖ PEILIKAAPISSA

Peilikaappi on apuväline, jotta aineisto pysyisi aisoissa, analyysi otteessa ja homma hanskassa. Olen miettinyt kovasti tutkittavan yksilön ainutlaatuisuuden osuutta peilikaapin seinien seurustelussa. Yksilöhän niitä seinien antamia impulsseja suodattaa ja yksilöhän niitä elämänkehänsä seiniä reaktioillaan pompottaa. Kyllä kaapissa kulkevan ihmisen ominaislaadulla täytyy olla merkitystä syntyvän kokonaiskuvan ja synteessin kannalta? Yksilöhän se omaksuu, kieltää, innostuu, ihastuu, pakenee, masentuu tai kimmastuu, niin että kaapin seinät ryskyvät tai huokuvat hiljaisuutta.

”Eriluonteiset” ihmiset ryskyttävät – omaksuvat, peilaavat ja pompottavat – elämänkehänsä seiniä eri tavalla. Lienee eri juttu tunkea peilikaappiin Veikko Lavi, Homeros, Heikki Waris, Hertha Kuusinen, Mozart, Lasse Viren, Helen Schjerfbeck, Mannerheim tai Jouko Turkka. He ovat todennäköisesti ihmisinä ja persoonina erilaisia. He varmaankin reagoivat eri lailla elämänkehänsä elementteihin.

Piirsin peilikaapin keskelle piruuttani oman kuvani. Ajattelin oman 55-vuotisen elämänkehäni seiniä ja oman elämäni aineistoa niihin. Ajattelin eri aikakausieni – lapsuuteni, nuoruuteni, nykyisyyteni – peilautumisia ja seinien keskinäistä vuoropuhelua. Oivalsin, että kaappiin voi laittaa kenet tahansa!

Siispä piirsin peilikaapin keskelle yleispätevän

ihmisen kuvan. Kutsuin kaapin sisällä olevaa ihmisen kuvaa katsojan näkövinkkelistä riippuen ihmisen MINÄ-kuvaksi tai HÄN-kuvaksi. Otin peilikaapin sisustaan elementeiksi ihmisen persoonan, identiteetin ja imagon. Otaksun, että keihikon sisustakin osallistuu kaapin seinien väliseen vuoropuheluun. Näen, että peilikaapin sisuselementit toimivat välittäjinä ja suodattimina seinien dynaamisessa dialogissa.

Mutta pääsisinkö Lavin tapauksessa käsiksi näihin peilikaapin sisustan elementteihin myös empiirisellä tasolla? Oliko minulle niihin aineistoa?

Kyllä minulla oli. Olinhan liki 200:ssa Lavin kanssakulkijoiden haastattelussanikin pyytänyt juttukumppaniani arvioimaan myös Lavin persoonaa, usein myös identiteettiä ja imagoa. Useilla haastateltavilla oli ollut mahdollisuus seurata näiden kaapin sisuselementtien kehitysvaiheita jopa Lavin lapsuudesta tai nuoruudesta 1990-luvulle asti.

Olinhan itsekin seurannut ja tarkkaillut Lavin persoonaa, imagoa ja identiteettiä eri tilanteissa. Olin katsellut häntä kaukaa ja lähempääkin vuosikymmenten ajan. Olinhan näistä Lavin peilikaapin sisustekijöistä olemassa havaintoja, kirjoituksia, lausuntoja, radio-ohjelmia, haastattelumateriaalia jne. muidenkin Lavista kiinnostuneiden toimesta.

LAVI PEILIKAAPIN VALOSSA

Peilikaapin hahmotteluni lähti liikkeelle ongelmasta, miten löytäisin tutkimukseeni punaisen langan, jonka avulla ryhmittelisin runsaana vellovan aineistomereni. Mitä siis haluan Lavista ja Lavin avulla tietää ja ymmärtää? Alkuperäinen kysymykseni oli, miten Lavista tuli laulava sosiaalipoliitikko.

Peilikaapin avulla kysymys jakautui ja täsmen-tyi seuraavaksi:

Miten Lavin laulut käyvät vuoropuhelua hänen oman elämänsä, häntä koskeneen arvioinnin ja häntä ympäröineen maailman ja yhteiskunnan kanssa?

Lavin peilikaappi on 84 vuotta kestänyt ajallinen kaari, josta ensin on löydettävä sen keskeiset murroskohdat, joissa kaapin seinät asettuivat uusiin asentoihin.

Peilikaappi olettaa, että Lavin tuotanto on heijastuma Lavin omasta elämästä ja yhteiskunnasta, niiden nykyhetkestä ja historiasta. Tuotanto on heijastumaa myös Lavin aikaisempien tuotosten

saamasta arvostelusta, arvostuksesta tai arvostamattomuudesta. Tuo peilikaapin ARVIOINTI-seinäsiivu on metodissani hyvin tärkeä elementti.

Lähden siitä, että ihminen peilaa itseään, tekemisiään, saavutuksiaan ja pettymyksiään alin omaa ympäristöönsä ja sen reaktioihin. Luovaa taiteilijaa ohjaavat keuhut, vaikenemiset ja haukut. Taiteellaan henkisesti ja taloudellisesti elävä taiteilija on itseensä kohdistuvan arvioinnin haavanherkkä puntari ja peili. Hän riemastuu ja masentuu vastaanotosta. Hän reivaa tulevaa tuotantoon olettamansa arvostuksen suuntaan. Hän tekee näin, vaikkei hän sitä itselleen ja muille tunnustaisikaan. Taiteilijan on pakko ottaa huomioon taiteensa ja itsensä suosio sekä kysyntä.

Kaikki taiteilijan toiminnot tapahtuvat peilikaapin lattiasivun asettaman maailman rajoissa, kyseisessä yhteiskunnassa ja ajassa. Intiassa 1500-luvulla eläneen balladintekijän peilikaapin lattiasivu on toisenlainen kuin Veikko Lavin. Myös heidän peilikaappiensa seinäsiivut ovat erilaisia. Se, miten taiteilija suodattaa ympäröivää yhteiskuntaa, oman elämänsä kompurointeja tai kunnostautumisia, elämäntyöstään saamia arvosteluja, johtuu peilikaappimetodin mukaan paljolti taiteilijan persoonallisuudesta ja häntä hallitsevista luonteenpiirteistä. Persoonalle sukua ovat peilikaapin sisustan käsitteet taiteilijan identiteetti (käsitys itsestään) ja imago (kuva muiden silmissä). Taiteilija Lavi suodattanee itseensä kohdistuvaa arviointia – keuhuja ja moitteita – eri tavalla kuin esim. herrat Hitler, Cicero, Keke Rosberg, van Gogh, M. A. Numminen, laulava talonmies Sepi Kumpulainen tai esim. tutkiva taiteilija Halmeaho.

Lavin laulut tuotannon näkökulmasta peilikaapin keskeisimmät pysäkit ja historian poikkileikkaukset ovat seuraavat:

1. *Nuori Lavi: kulttuurin harrastelija 1920- ja 1930-luvun vaihteessa.* Tällöin Lavi teki ensimmäiset muistissa säilyneet laulunsa ja kynäili ahkerasti nuorten lehtiin. Peilikaappi-metodin ja keräämäni aineiston avulla pohdin, millaisina näyttäytyvät Lavin yli 70 vuoden takainen tuotanto, sen arviointi, Lavin oma elämä ja hänen aikansa yhteiskunta. Millaisia olivat näiden seinäsiivujen vuorovaikutukset ja keskinäiset suhteet sekä suhteet parikymmppisen Lavin imagoon, identiteettiin ja persoonaan?

2. *Nelikymmppinen Lavi: kuplettilaulaja 1950-luvun alussa.* Taiteilusta oli tullut tuolloin jo Lavin pääelinkeino. Hän levytti 50-luvun alkuvuosina puolisisensataa tekstittämäänsä laulua ja

kirjoitti kolmisenkymmentä lehtipakinaa. Tätä jaksoa tarkastelen kuten edellistäkin. Pohdin aiheistoni valossa peilikaapin seinäsvujen ja kaapin sisustan vuoropuhelua.

3. *Kuusikymppinen Lavi: laulava sosiaalipoliitikko.* Lavin ensimmäinen, lyhyt menestyskausi päättyi 50-luvun puoliväliin. Sen jälkeen hän joutui 15 vuodeksi ”hyllylle” viihde-elämästä ja eläti itsensä muissa töissä. Lavin paluu tapahtui vuonna 1969. Menestystä riitti sen jälkeen Lavin elämän päättymiseen (v. 1996) saakka.

4. *Veteraani Vepa: laulava ihmiskuntapoliitikko.* Tällainen muutokuva Lavista alkaa hahmottua 1980-luvun kuluessa, kun hän keskittää voimansa sodasta ja ihmiskunnan olemassaolon peruskysymyksistä kertovien laulujen tekemiseen. Mukana kulkevat edelleen myös se tuttu 50-luvun kupletööri-Vepa ja 70-luvun laulava sosiaalipoliitikko. Tämän jakson loppupuolella ”kasikymppinen” Vepa palaa ”kaksikymppiseksi” Vepaksi nuoruutensa maisemaan ja huumoriin. Miksi näin käy?

1970-luvun taite on tutkimukseni suurimman mielenkiinnon kohde, koska juuri silloin Lavista kehkeytyy laulava sosiaalipoliitikko. 15 vuotta hiljaa ollut kuusikymppinen ”uusi” Lavi ei synny tyhjästä, vaan kaikesta siihenastisesta elämänhistoriasaan. Mutta jotain olennaista Lavin peilikaapin sisällä täytyi tapahtua, koska Lavi kelpasi taas.

Oliko Laville tullut jonkinlainen yhteiskunnallinen tilaus? Miksi? Entä millaista liikettä kaapin muissa elementeissä oli erotettavissa? Mitä mer-

kittävää Lavissa ja Lavin omassa elämässä oli tapahtunut? Mikä rooli esimerkiksi Lavin toimeentulokamppailulla, työttömyystyömailta saaduilla kokemuksilla ja runsaalla pikkulehtien pakinatuoannolla oli uudenlaisten laulujen syntyyn? Miten menestys heijastui Lavin imagoon, identiteettiin ja persoonaan tai päinvastoin?

Jos katselee väljästi 1960- ja 1970-luvun vaihteeseen pysäytettyä Lavin peilikaapin lattiasivua, tekee mieli asettaa tutkijakameraan seuraavanlaisia linsskejä, joiden avulla Lavin comebackia voi peilailta ja valaista: Mitä merkitsivät maaltamuutto, peltojen paketointi, pienyrittäjän asema, muuttovirta Ruotsiin, kaupungistuminen, lähiöityminen, sotasukupolvien keski-ikäistyminen ja elämän murros, sukupuolien tasa-arvoistuminen, perhe-elämän muutos, alkoholin vapautuminen, uudenlainen syrjäytyminen, kansainvälistyminen jne.? Entäpä 60-luvun puolivälissä alkanut kansanrintamahallitusten ja tulopolitiikan kausi, idänsuhteet, Kekkonen, kylmä sota, venna-molaisuuden nousu, sosiaaliturvan laajeneminen, opiskelijaradikalismi, kulttuurielämän hegemonian vasemmistolaistuminen?

Noista irrallisista lattiasivun lankuista yritän muodostaa isompia laattoja, objektiivieja ja valonheittäjiä, joiden avulla tarkastelen kaapin muita elementtejä ja Lavi-kuvan kokonaisuutta. Lavi oli yhtä aikaa yleinen ja erityinen 1900-luvun suomalainen – henkilökohtainen yksilö kansallisessa peilikaapissa.